

ТВОРИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА НА ЗАКАРПАТТІ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ ЯК ФАКТОР УТВЕРДЖЕННЯ ЄДИНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ В КРАЇ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Випуск 1 (31).

Статєєва В. Твори Тараса Шевченка на Закарпатті міжвоєнного періоду як фактор утвердження єдиної української літературної мови в краї; 19 стор.; кількість бібліографічних джерел – 36; мова – українська.

Анотація. У статті простежено використання творів Т. Шевченка та матеріалів про нього в школах і періодиці Закарпаття міжвоєнного періоду (1919–1939).

Ключові слова. Закарпаття 1919–1939 рр., твори Т. Шевченка, праці про Т. Шевченка, шкільні підручники, періодика.

Питання “Т. Шевченко на Закарпатті” вже було в полі зору дослідників: у 1926 р. в журналі “Подкарпатська Русь” опублікована стаття невідомого автора “Тарас Шевченко и подкарпатскѣ русины. З нагоды 65-лѣтнього ювілею его смерти” [29, с. 51–52]; після Другої світової війни надруковано праці І. Добоша [13а], В.Л. Микитася [20а; 20б], П.М. Лісового [15а; 15б; 15в], М. Штеця [36, с. 77–79], Ю. І. Балеги [2; 2а], В. С. Попа [24, с. 7], Й. О. Баглая [1, с. 31] та ін.

У нашій статті поставлено мету – простежити використання творів Тараса Шевченка та матеріалів про нього в школах і періодиці краю в контексті національно-мовної політики Чехословаччини (1919–1939)*.

Як відомо, Закарпаття ввійшло до складу Чехословаччини після Першої світової війни і розпаду Австро-Угорщини згідно з Сен-Жерменським договором, підписаним 10 вересня 1919 року.

Мовна політика Чехословаччини стосовно Закарпаття, що отримало офіційну назву Підкарпатська Русь, регламентувалася рядом законодавчих актів – Сен-Жерменським договором, “Генеральним статутом Підкарпатської Русі”, схваленим 18 листопада 1919 року, та Конституцією Чехословаччини, прийнятою 29 лютого 1920 року. Відповідно до Сен-Жерменського договору Закарпаття як “руська територія” отримало статус автономії в рамках Чехословаччини (§ 10) та місцевий уряд із законодавчими правами в усіх мовних, освітніх, релігійних, адміністративних та інших справах. “Генеральний статут Підкарпатської

Русі” декларував такі мовні права: 1) мовою навчання та офіційною мовою в Підкарпатській Русі є місцева народна мова; 2) у старших класах гімназій рекомендовано вивчати російську мову; 3) остаточно розв’язання мовних проблем у краї (національність русинів, мова русинів) залишається за майбутнім місцевим урядом [30, с. 129–130]. У Конституції Чехословаччини, яка проголошувала державний статус чеської мови, гарантовано ряд прав – право вільного вибору мови у всіх сферах, право здобувати освіту рідною мовою, обов’язкове вивчення чеської мови у школах республіки [36, с. 13–14].

У мовній політиці стосовно Підкарпатської Русі влада Чехословаччини мала намір врахувати також думку фахівців, зокрема ухвалу, прийняту на спільному засіданні Міністерства шкільництва і національної освіти та Чеської Академії наук 4 грудня 1919 року, згідно з якою а) закарпатські говори скваліфіковано як говори української мови; б) у ролі літературної мови в краї стверджено українську літературну мову, зокрема галицький варіант цієї мови; в) мовою навчання в школах краю рекомендовано українську літературну мову; г) творення окремої русинської літературної мови визнано недоцільним, з наукової точки зору – цілком помилковим, а з позиції слов’янської політики – шкідливим, оскільки поява такої мови поглиблювала б дезінтеграцію в державі; г) рекомендовано вживати в краї етимологічний, а не фонетичний правопис; д) стверджено обов’язкове вивчення чеської та російської мов у середніх школах краю [36, с. 14–15; 30, с. 130–131].

У науковій літературі неодноразово підкреслено, що в міжвоєнний період на Закарпатті простежувалося піднесення українського національного життя. П. П. Чучка наголосив: “Сприятливіші умови для формування загальноукраїнської національної свідомості закарпатцям принесло лише перебування краю у складі Чехословацької Республіки (1919–1939). На відміну від австро-угорського періоду, коли цей процес стагнував, а властями гальмувався, тепер виховання національної свідомості стає

© Статєєва В., 2014

* При опрацюванні теми виникло ряд труднощів щодо джерельної бази: на жаль, у бібліотеці УжНУ немає повних комплектів ні періодичних видань, ні шкільних підручників, передусім читанок, хрестоматій зазначеного періоду. Вдалося опрацювати тільки частину видань. Висловлюємо подяку працівникам відділу “Карпатика” наукової бібліотеки Ужгородського національного університету, передусім завідувачу цього відділу Чорній М. І., за допомогу в роботі.

масовим, швидшим і набуває керованих форм. Він починає здійснюватися через школу, пресу, художню літературу, театр, а особливо через такі громадські організації, як “Просвіта”, “Пласт”, окремі партії, ба навіть через церкву, зокрема греко-католицьку” [32, с. 20].

Ю. І. Балега наголошував на тому, що “слово Кобзаря на Закарпатті почало інтенсивно поширюватися” різними шляхами після включення краю в 1919 році до складу Чехословаччини. Дослідник підкреслив: “Уже в 1920 році в Празі окремими виданнями вийшли поезії та поеми Шевченка, у тому числі “Наймичка”, “Кавказ”, “Єретик” та інші. У 1921 році М. Садовський в Ужгороді поставив оперу М. Аркаса “Катерина” за мотивами однойменної поеми Шевченка та драму “Назар Стодоля”. Вірші Шевченка та статті про поета почали регулярно друкувати журнали “Віночок”, “Пчілка” і “Наш рідний край”. У 1925 році в Ужгороді було видано книжечку “Поезії для дітей”, у якій знаходимо багато віршів Шевченка, а в 1929 році в Ужгороді вперше на Закарпатті вийшов “Кобзар” поета. В ті роки його вірші друкуються в усіх українських шкільних підручниках”. “Газети “Карпатська правда”, “Працююча молодь”, “Голос життя”, “Карпатський пролетар” та журнал “Наша земля”, починаючи з 1926 року, регулярно друкують статті про життя і творчість Шевченка, друкують і використовують його твори в боротьбі за соціальне і національне визволення і возз’єднання Закарпаття з Радянською Україною” [2, с. 8]. В. С. Поп також підкреслив, що віще слово Т. Шевченка “владно поширювалося” на Закарпатті у 20–30-х роках ХХ ст., поезії Кобзаря та статті про нього друкувалися на сторінках місцевої преси, вміщувалися в шкільних читанках, в окремих виданнях, співалися пісні на його слова, ставилися вистави, “вони ... підносили їх (закарпатців – В. С.) соціальну і національну свідомість, формували високі духовні, загальнолюдські ідеали, наснажували вірою в краще майбутнє” [24, с. 7].

У 20–30-их роках ХХ ст. матеріали, пов’язані з Т. Шевченком (його твори та статті, нариси, художні твори про Т. Шевченка), поширювалися на Закарпатті різними шляхами: а) публікація творів Т. Шевченка та матеріалів про нього у закарпатських виданнях (шкільних підручниках, передусім читанках, періодиці, в окремих збірках творів Т. Шевченка); б) популяризація творчості Т. Шевченка через різноаспектну діяльність громадських організацій – “Просвіти”, “Пласту”; в) поширення Шевченкових матеріалів, надрукованих поза межами Закарпаття – у Празі, Відні, Варшаві, Галичині, що тоді належала Польщі, тощо.

З огляду на регламентований обсяг статті зупинимося докладніше тільки на шкільній сфері та періодиці.

Шкільна сфера. У результаті обстеження шкільних підручників зроблено такі висновки:

Із 31 опрацьованого підручника, переважно українських читанок, хрестоматій, призначених для шкіл різного типу, які функціонували в Закарпатті міжвоєнного періоду, твори Тараса Шевченка та матеріали про нього виявлено в 15 читанках, що складає ≈50%.

Шевченкові твори подавали в своїх підручниках закарпатці А. Волошин, О. Маркуш, Ю. Ревай, Е. Фотул, А. Седлачек, анонімний автор (чи автори) читанки “Весна”, галичани В. Бирчак, К. Заклинський, східноукраїнець О. Білоусенко.

Усього в обстежених джерелах виявлено 56 публікацій поетичних творів Т. Шевченка та уривків з них, 35 афоризмів Кобзаря та 10 матеріалів, присвячених поету.

Найбільше творів Т. Шевченка містили хрестоматії В. Бирчака 1928 року (11 віршів) [4] та А. Волошина 1932 року (7 віршів) [9]. Загалом усі підручники А. Волошина, обстежені нами, включали 23 твори та уривки з творів Т. Шевченка [8; 9; 10; 10а; 11; 12], хрестоматії В. Бирчака – 15 [3; 4], підручники О. Маркуша і Ю. Ревая – 7 [16; 17; 18; 19; 20], А. Седлачека – 4 [26; 27], Е. Фотула та К. Заклинського – 4 [31], читанка “Весна” – 3 [7].

У читанках опубліковано такі поетичні твори Т. Шевченка: “Учітеся!” (Учитесь, брати мої) [12, с. 4; 8, с. 20; 10, с. 157-158; 11, с. 5; 31, с. 62], “Ранок” (Світає, край неба палає) [12, с. 10; 9, с. 199], “Сирота” (На Великдень, коло хати) [12, с. 75], “На Царград” (Чорна хмара з-за лиману) [3, с. 107-108], “Выбір гетьмана” (У неділеньку святую) [3, с. 175-176], “За байраком байрак” [3, с. 193], “Три шляхи” (Ой три шляхи широкії) [3, с. 311], “Р’вчка” [31, с. 5], “Пастушок” (Мені тринадцятий минало) [31, с. 86; 27, с. 222-223; 9, с. 152], “Вечер” (Садок вишневий...) [31, с. 129; 7, с. 142; 11, с. 35; 17, с. 161; 9, с. 163], “Чернець” [4, с. 133-135], “Тополя” [4, с. 140-143; 10, с. 183], “Не для людей и не для славы” [4, с. 153], “Орися, моя ниво” [4, с. 154; 27, с. 103; 19, с. 32], “Минають днѣ, минають ночі” [4, с. 156; 19, с. 155-156], “Думи моѣ, думи моѣ” [4, с. 160-161], “Лѣчу в неволѣ” [4, с. 161-162], “До зорѣ” [4, с. 164], “Псалом Давида С XXXII” [4, с. 167], “На старість в ріднѣм селѣ” (Мене по волі і неволі) [4, с. 169], “Хиба самому написать” [4, с. 174], “Дума” (У неділю вранці-рано сине море грало) [7, с. 42-43], “Страшний косарь” (Понад полем іде. Не покоси кладе) [7, с. 98], “Сон” (На панщині пшеницю жала) [27, с. 223-224], “Схід сонця” (Дивлюся – аж світає) [27, с. 223-224; 19, с. 345], “Мати” (У нашім раю, на землі) [17, с. 10], “Не завидуй багатому” [17, с. 67; 10, с. 6], “Заклик” (Обніміте, брати мої) [9, с. 94], “В неволѣ” (Ой гляну я, подивлюся) [9, с. 145-146], “Вода” (Тече вода з-під явора) [9, с. 197], “Доля й воля” (Єсть на світі доля, а хто її знає) [10, с. 177].

Ряд підручників містили афоризми Т. Шевченка, які подавалися під заголовками “Золоті слова”, “Из думок Т. Шевченка”. Усього виявлено 35 афоризмів. Найбільше Шевченкових крилатих висловів включали хрестоматії В. Бирчака (15) та читанка А. Седлачека (11).

Частина читанок друкували різні матеріали, пов'язані з Т. Шевченком, – статті (7), нариси (5), довідки (2), промови (1), вірші (1), оповідання (1); усього таких матеріалів виявлено 17. Зокрема, в читанці Е. Фотула та К. Заклинського (1925) вміщено анонімний нарис “Спід сільсько стріхи” [31, с. 61-62], у читанці А. Седлачека (в обох виданнях 1927 і 1928) – анонімну статтю “Два великі мужі ізпід селянсько стріхи. Тарас Шевченко и Иван Франко” [27, с. 220-222], у хрестоматії В. Бирчака (1925, 1928) – “Промову дир. Августина Штефана на концерт Шевченка в Ужгороді в 1922 р.” [4, с. 237-241], у читанці О. Маркуша і Ю. Ревая “Світло” (1932) – нарис невідомого автора “Чотири хвилини з життя Тараса Шевченка” [19, с. 140-142], у читанці А. Волошина 1932 р. (част. II) – анонімну статтю “Тарас Шевченко” з портретом [9, с. 142-143] та вірш Чайченка (псевдонім Б. Грінченка) “Шевченкова могила” [9, с. 144-145], а в його підручнику 1932 р. (част. III) – статтю “Тарас Шевченко”, підписану криптонімом О. П. [10, с. 155-157], у “Першій читанці” О. Маркуша та Ю. Ревая 1931 р. – оповідання автобіографічного характеру “Тарас” [18, с. 33-34]. Хрестоматії В. Бирчака 1922 та 1928 років містили додаток “Короткі житєписи важніших авторів, яких уступы поміщені в сїй книжцї”, в якому наведено довідку й про Т. Шевченка [3, с. 292; 4, с. 271].

Не маючи змоги докладно розглянути всі зазначені публікації, все ж зупинимось на промові Августина Штефана з огляду на 2 причини: а) текст належить визначному діячеві українського руху на Закарпатті міжвоєнного періоду, б) промову було виголошено на першому в історії Закарпаття вечорі вшанування пам'яті Т. Шевченка.

У 1922 р. в Ужгороді відбувся урочистий вечір, присвячений 108-ій річниці з дня народження Т. Шевченка. На цьому зібранні промову виголосив Августин Штефан, на той час директор торговельної академії. Пізніше текст цієї промови було опубліковано в читанці В. Бирчака 1925 року, що була передрукована вдруге без змін 1928 року [25, с. 237-241].

Насамперед промовець зазначив, що в попередній, підгурський, період вшанувань пам'яті Т. Шевченка на Закарпатті не відбувалося, тоді про Шевченка в краї “мало що знали”, через Карпати, цей китайський мур, “не допускали... до підкарпатських русинів ідеї, думки, думи Шевченка” [25, с. 237].

А. Штефан аргументував необхідність входження Т. Шевченка в культурний простір краю,

потребу вшанування його пам'яті і на Закарпатті, незважаючи на те, що поет не є тут автохтоном: а) закарпатські русини належать “до тої великої сім'ї, за котру Шевченко страдав и о котрої права борюся”; б) Шевченко – загальнослов'янський поет, він є “найбільшим поетом, кобзарем, генієм и учителем не тільки України, не тільки нас, русинів, не на Українці суцїх, но Шевченко єсть поетом и борцем за свободу цїлого славянства. Шевченко кріпко вкрїть в своїх творах, що настане час, коли всі славяни стануть рідними братами и синами сонця правды”; в) Шевченко – глибоко народний поет, у нього сяє краса народної поезії [25, с. 238]; г) Шевченко – справжній учитель народу, він усім своїм життям і всією творчістю навчає боротися проти темноти і неправди, проти будь-якого поневолення, проти кріпацтва, закликає громадянство до боротьби за вселюдські права, до просвіти народу, без боязні кличе порвати кайдани, закликає до боротьби за волю [25, с. 238-239].

У промові А. Штефана акцентовано на національних мотивах творчості Т. Шевченка, що також справляють потужний вплив на читача. Доповідач підкреслив: “...Учить нас и тому наш кобзарь, щоби мы любили свое рідное и не замїнювали на чужое. Учить нас особливо, щоби не зневажали мы нашего рідного языка, лиш за то, що другі то кажуть, що та мова простацка, мужицка”. Він цитує передмову Т. Шевченка до “Кобзаря” 1847 року з метою ілюстрації патріотичної національно-мовної позиції поета: “Пишуть и друкуют, и труд ваш буде трудом честным: а на москалів не уважайте, най они собі пишуть по-своему, а мы по-своему: у них народ и слово, и у нас народ и слово, а чїс краше – най судять люде” [25, с. 239]. На переконання А. Штефана, виховний ефект справляють і Шевченкові заклики до інтелігенції працювати на благо народу: “Учить нас дальше наш поет и то, що мы невпинно повинні працювати над вызволенем нашего народа из темноты и из рабства и не перестати робити и тоді, коли за се нас карали бы або над нами збитковалися бы” [25, с. 240].

Августин Штефан вказав на причини заслання поета: це сталося через бунтівничі твори, спрямовані проти всякого поневолення, проти царів, та через участь у таємному Кирило-Мефодіївському братстві, яке прагнуло до рівності всіх слов'ян та до вселов'янського єднання [25, с. 240].

Як наголосив А. Штефан, Т. Шевченко не впав духом ні на засланні, потайки пишучи про волю і правду, ні після заслання, з якого повернувся із зламаним тілом, але з незламним духом.

Августин Штефан підсумував: “...Безсмертний борець – кобзарь учить нас своим житєм, своими дїлами, учинками и своими творами. Вон отдав весь свій вїк, труд и безмежну любов

свому народови и достав раны, муки и тернистый вѣнок” [25, с. 240].

Доповідач висловив упевненість у тому, що пам’ять про Т. Шевченка житиме вічно в Україні: “А мы, пѳзнѣ його внуки, нынѣ, коли не забули... помянути його не злым – тихим словом, принесемо йому в жертву наши сердца и обѣцяемо:

Будеш, батьку, пановати,
Поки живуть люде,
Поки сонце з неба сяє
Тебе не забудуть [25, с. 240].

Августин Штефан виразив прагнення передових представників закарпатської громадськості продовжувати справу Т. Шевченка – втілювати його ідеї в життя: “Обіцяемо, що по його стопам поїдемо вперед, бо лиш так можемо надѣятися, що мы и наше дѣло “не вмере, не загине!” [25, с. 241].

Узявши до уваги важливий факт – те, що промова Августина Штефана прозвучала не тільки на вечорі вшанування пам’яті Т. Шевченка в Ужгороді 1922 року, але й була надрукована в шкільному підручнику – читанці для IV класу гімназії і горожанських шкіл 1925 року, яка вдруге перевидана 1928 року, – можемо з упевненістю стверджувати, що думки Августина Штефана про Т. Шевченка справляли вагомий виховний вплив на тисячі учнів, які навчалися в гімназіях і горожанських школах Закарпаття міжвоєнного періоду.

Необхідно зазначити, що закарпатські шкільні читанки міжвоєнного періоду поряд з Шевченковими матеріалами вміщували твори багатьох інших українських письменників з-поза меж Закарпаття:

у “Руській читанці” для 3-го класу гімназій і горожанських шкіл В. Бирчака (Прага, 1922) були твори О. Олеся І. Франка, К. Устияновича, М. Устияновича, С. Руданського, М. Вороного, М. Грушевського, Я. Головацького, Марка Вовчка, О. Барвінського, М. Школиченка, М. Коцюбинського, П. Куліша, М. Чернявського, С. Коваліва, В. Щурата, О. Маковея, Ю. Федьковича, Б. Лепкого, П. Карманського, Є. Гребінки, О. Стороженка, О. Кониського, М. Старицького, Б. Грінченка, Дніпровой Чайки, Ю. Шкрумеляка, І. Нечуя-Левицького, П. Грабовського [3];

у “Веселій читанці” (1924) – С. Руданського, О. Маковея, С. Воробкевича, А. Чайковського [6];

у читанці “Весна” (1925) – С. Руданського, Б. Грінченка, І. Франка, Ю. Федьковича, С. Воробкевича, В. Щурата, М. Шашкевича, Б. Лепкого та ін. [7];

у читанці А. Седлачека “Село” (1928) – М. Коцюбинського, О. Пчілки, С. Руданського, І. Франка, Т. Бордуляка, П. Куліша, Мод. Левицького, Г. Квітки-Основ’яненка, Л. Глібова, С. Черкасенка, Я. Головацького, В. Бирчака, О. Олеся та ін. [26];

у читанці “Зорниця” О. Маркуша (1925) – І. Огієнка, Б. Лепкого, С. Воробкевича та ін. [20];

у “Першій читанці” О. Маркуша та Ю. Ревая (1931) – Б. Лепкого, І. Франка, О. Олеся, С. Черкасенка, С. Руданського [18];

у читанці О. Маркуша і Ю. Ревая “Отчина” (Прага, 1931) – Ю. Федьковича, О. Кониського, О. Олеся, С. Черкасенка, Д. Дорошенка, В. Самійленка, І. Франка, Б. Грінченка, Я. Щоголева [17];

у читанці О. Маркуша і Ю. Ревая “Світло” (1932) – М. Старицького, Б. Грінченка, І. Франка, Л. Глібова, О. Олеся, С. Руданського, О. Маковея, Т. Бордуляка, Ю. Федьковича, М. Грушевського, Г. Хоткевича, М. Коцюбинського, М. Чернявського, І. Нечуя-Левицького, В. Самійленка тощо [19];

у читанках А. Волошина:

для II класу (1921) – С. Воробкевича, Ю. Федьковича, І. Франка та ін. [12];

у “Науці стилізації” (1923) – П. Куліша, В. Щурата, Л. Глібова, С. Воробкевича [8];

у “Малій читанці” (1925, 1930) – С. Воробкевича, Ю. Федьковича, І. Франка, О. Барвінського, С. Руданського [10а; 11];

у читанці для IV і V класів (част. II, 1932) – О. Пчілки, С. Воробкевича, Б. Лепкого, С. Черкасенка, С. Руданського, Є. Гребінки, В. Самійленка, І. Франка, Л. Глібова, Марка Вовчка, Б. Грінченка, А. Животка, О. Олеся, Л. Боровиковського, П. Мирного, П. Куліша, С. Русової [9];

у “Читанці для руськоѣ молоді” (ч. III, 1932) – Я. Щоголева, О. Олеся, С. Воробкевича, І. Верхратського, С. Черкасенка, Ю. Федьковича, А. Метлинського, О. Кониського, С. Руданського, І. Франка, Л. Глібова, Б. Лепкого, В. Самійленка, М. Устияновича, М. Грушевського та ін. [10].

Українські автори з-поза меж Закарпаття представлені також у читанці Ем. Фотула і К. Заклинського “Зоря” (Прага, 1925). Щодо підручника О. Білоусенка “Вінок. Друга читанка”, то тут наявні твори та переклади українських письменників тільки з-поза меж Закарпаття [5].

Певне уявлення про масштаби поширення творів українських письменників, у тому числі й творів Т. Шевченка, а з ними й української літературної мови, дають статистичні дані в галузі шкільництва Закарпаття в середині 30-их років ХХ ст. За відомостями чеха Віктора Кліми, очільника закарпатського шкільництва в зазначений період, станом на 1935/1936 навчальний рік у краї функціонували 769 народних шкіл* з різними мовами навчання, у них було класів – 3271, вчителів – 3131, учнів – 146681, а саме:

1) карпаторуських народних шкіл – 465, класів – 2207, учителів – 2069, учнів – 102152;

2) чеських народних шкіл – 158, класів – 613, учителів – 618, учнів – 22178;

*Цим терміном називали початкову восьмирічну школу.

3) угорських народних шкіл – 118, класів – 365, учителів – 363, учнів – 18171;

4) німецьких народних шкіл – 17, класів – 39, учителів – 34, учнів – 1818;

5) румунських народних шкіл – 4, класів – 31, учителів – 31, учнів – 1620;

6) єврейських народних шкіл – 7, класів – 16, учителів – 16, учнів – 741.

На Закарпатті в міжвоєнний період функціонували також горожанські школи, у їх складі було:

1) карпаторуських горожанських шкіл – 18, класів – 125, учителів – 151, учнів – 5311;

2) чеських горожанських шкіл – 17, класів – 100, учителів – 108, учнів – 3626;

3) угорських горожанських шкіл не було, функціонували 24 класи, у яких 28 учителів навчали 988 учнів;

4) німецьких горожанських шкіл не було, функціонували тільки 3 класи з 3 учителями й 139 учнями [15, с. 103].

Підсумувавши, зазначимо, що карпаторуських шкіл різних типів, зокрема народних і горожанських, було всього 483, або 60% від усіх шкіл, у них навчалося 107463 учні, або 68% від усіх учнів.

Однак ця статистика має відносний характер, оскільки а) в поняття “карпаторуські школи” чеська влада об’єднувала заклади української та російської орієнтацій, з огляду на що неможливо встановити частку власне руських (українських) шкіл; б) у реальному шкільному житті краю в 20–30-их роках простежувалася складна мовна ситуація. Ветеран “Просвіти” О. М. Пайкош, що працював на той час учителем у Кальнику, у статті “Мовна боротьба на Закарпатті 20–30-х рр. ХХ ст.” наголосив: “Мовне питання розкрито до повної анархії: скільки шкіл, стільки “мов викладання”. Навіть в одній школі вчили всяк на свій смак: і за граматику І. Панькевича (з орієнтацією на українську літературну мову), і рутенсько-мадяронським суржигом (майже не зрозумілим учням), і по-карпаторуськи (як у часи Лучкая і Духновича), і скаліченою російською мовою... Отже, в школах не те щоб нарощували знання з нашої мови (мови наших дідів-прадідів), що всупереч переслідуванням дійшла до нас у живих говірках української мови, а навпаки – калічили її. Діти не знали, котрому вчителеві як догодити, якою “мовою” відповідати, бо знали добре лише свою рідну говірку” [23, с. 256-257].

Доцільно долучити до вищезазначених даних ще відомості про мовну орієнтацію інших навчальних закладів краю – 5 гімназій та 3 семінарій, що функціонували на Закарпатті у міжвоєнний період. Українську мовну орієнтацію мали 6 закладів: 1) Берегівська гімназія, створена 1920 року, яку очолював А. Алиськевич і в якій працювали А. Дідик, К. Заклинський, В. Пачовський, М. Григашій, Гриць та ін.; 2) Ужгородська реальна гімназія (з 1919 р.), директором якої з 1922 р. став також

А. Алиськевич і в якій працювали А. Штефан, Й. Бокшай, О. Бокшай, О. Вахнянин, А. Дідик, Л. Бачинський, В. Пачовський, І. Панькевич, В. Бирчак, чехи Кінцлер, Трохта, що підтримували українську орієнтацію; 3) Ужгородська учительська семінарія, директором якої був Августин Волошин і в якій працювали О. Приходько, Я. Голота, А. Ерделі; 4) Ужгородська, а згодом Мукачівська торговельна академія, директором якої був Августин Штефан; у ній працювали М. Качанюк, Я. Голота, О. Приходько, М. Велигорський, В. Чапля та ін.; 5) жіноча вчительська семінарія, яку спочатку очолював о. Віктор Желтвай, а згодом В. Лар і в якій викладав Ярослав Неврлі, автор “Граматики української мови” у 2-х частинах (Ужгород, 1937–1938), що репрезентувала східноукраїнський варіант української літературної мови, тобто мову Т. Шевченка, та академічний правопис 1927–1928 років; 6) Ужгородська класична гімназія отців Василян, директором якої став А. Алиськевич і в якій працював Себастьян Сабол (поет Зореслав). У Хустській гімназії, у якій навчання проводилося російською мовою (її директор В. Сулінчак, як і багато викладачів закладу, займали русофільські позиції, серед професорів було багато емігрантів – росіян), все ж велося виховання молоді в українському дусі. Активну участь у цьому процесі брали професори гімназії М. Гупаловський, М. Самойлович, Наталія Балицька, Ростислава Бирчак-Алиськевич, Августин Чичура, Дмитро Попович та ін. Обидва навчальні заклади Мукачєва – Мукачівська учительська семінарія та Мукачівська гімназія – мали русофільське спрямування [22, с. 237-244]. За оцінкою П. П. Чучки, середні навчальні заклади українського спрямування “упродовж двадцяти міжвоєнних років діяли як справжні вогнища української національної культури, як активні пропагандисти української національної ідеї не тільки серед учнів, але й серед їх батьків” [32, с. 21].

У підсумку наголосимо, що в міжвоєнний період на Закарпатті саме школи, незважаючи на труднощі, перешкоди, стали вагомим фактором зміцнення національної свідомості закарпатських русинів, утвердження української мови, зокрема й мови Т. Шевченка. П. П. Чучка підкреслив: “Хай так звані народні школи... і не завжди були народними в етнічному значенні цього терміна..., однак патріотично налаштоване вчительство у рамках чинних навчальних планів, передусім на уроках рідної мови (тоді її ще офіційно називали руською), на уроках літератури, історії, географії та інших навчальних дисциплін, а не в останню чергу і в самодіяльних гуртках, у громадських молодіжних організаціях, через бібліотеки, читальні давали вихованцям стільки відомостей із українського народознавства, скільки повинен мати кожний національно свідомий українець” [32, с. 20-21].

Закарпатська періодика. Обстеживши не всю закарпатську періодику міжвоєнного періоду, а тільки певну її частину, ми дійшли таких висновків:

1. У кількох номерах журналу **“Вісник для подкарпатських дітей”**, який виходив двічі на місяць упродовж 1920–1923 рр. як орган шкільного відділу цивільної управи в Ужгороді за редакцією І. Панькевича і за співпраці В. Бирчака, виявлено:

а) 8 публікацій творів Т. Шевченка (4 вірші – окремо, а 4 – в статті **“Тарас Шевченко”**, підписаній криптонімом П. (можливо, це І. Панькевич). Це вірші **“Вечір”** (Садок вишневий) [1920. – Ч. 7–8. – С. 62], **“Мені тринадцятий минав”**, **“Минають дни, минають ночі”** та **“Сходь сонця”** (Дивлюся – аж світає) [1921. – Ч. 3. – С. 37, 38]. У статті процитовано вірші – **“Не називаю її раєм”**, **“Давно те діялось! Ще в школі...”**, **“Поставлю хату і кімнату”** і **“Заповіт”** [1921. – Ч. 3. – С. 33–37];

б) статтю **“Тарас Шевченко”** [1921. – Ч. 3. – С. 33–37].

2. У 33 номерах журналу **журналу “Наш родний край”** (Тячів, 1922–1939), редактором якого був О. Маркуш (журнал видавався 1 раз на місяць, крім липня і серпня, з 1924 р. мав додаток **“Вісник для подкарпатських дітей”** та випускав серію **“Бібліотека новинки “Наш родний край”**), виявлено 33 матеріали, пов’язані з Т. Шевченком. Журнал різноаспектно популяризував Т. Шевченка: а) шляхом публікації його творів (тільки в обстежених номерах виявлено 6 поетичних творів Т. Шевченка (**“Послання славному П. І. Шафаржикові”** (фрагмент), **“Не завидуй”** (1926), **“Мати”** (У нашім раї на землі) (1928), **“Дід з унуком”** (Під горою, між вербами) (1931), **“Дуброва”** (Ой діброво, темний гаю) (1932), **“Зазыв до братньої любови”** (Обніміте ж, брати мої) (1933); ряд цитат з поезій Т. Шевченка подано в статтях про нього (таких цитат виявлено 13);

б) вміщуючи афоризми Т. Шевченка під заголовком **“Из думок Т. Шевченка”**;

в) через статті, оповідання про Т. Шевченка: статті **“Тарас Шевченко”** (без автора, 1926), **“Шевченко проти пянства”** (1931), оповідання **“Як малый Тарас ходив до нечистої сили”** (1933).

3. Опрацювавши менше половини номерів журналу **“Пчолка”** (47 номерів з 120), який видавало в Ужгороді впродовж 1923–1934 рр. товариство **“Просвіта”** під керівництвом А. Волошина і редактором якого був Павло Кукуруза, родом з Поділля, ми виявили значну кількість матеріалів, пов’язаних з Т. Шевченком, а саме:

а) 10 поетичних творів Т. Шевченка;

б) 23 афоризми поета, опубліковані в рубриках **“Золоті слова Тараса Шевченка”**, **“Добрі думки Т. Шевченка”**;

в) 5 статей: **“Тарас Шевченко”** (1926), **“Пам’яті роковини Шевченко и Духнович”** (під

криптонімом І. П.) (1928), **“Тарас Шевченко”** (під криптонімом О. П.) (1930), Л. Луціва **“Тарас Шевченко, чехи й словаки”** (1930), **“Кобзар – євангеліє національної правди (В 71-ш роковини смерті Тараса Шевченка)”** (без автора) (1932). Хоча під статтею **“Тарас Шевченко”** в журналі **“Пчолка”** за 1926 рік [28, с. 152] не зазначено автора, однак нам пощастило встановити, що написав цю розвідку Степан Смаль-Стоцький (1859–1939) – визначний український мовознавець, педагог, громадсько-політичний, культурний й економічний діяч Буковини, родом з Галичини, який був одним з керівників національно-культурного відродження Буковини. Текст статті, опублікованої в закарпатському журналі **“Пчолка”**, майже повністю, за винятком першого абзацу, збігається з текстом передмови, надрукованої під криптонімом С. С. у трьох окремих випусках творів Т. Шевченка, що вийшли як спільне видання Києва–Праги у видавництві **“Всесвіт”** 1920 року [33; 34; 35]; за словником О. І. Дея, цим криптонімом користувався саме С. Смаль-Стоцький [13, с. 332];

г) художні твори, присвячені Т. Шевченкові, зокрема, 2 вірші Б. Мартиновича **“Тарас Шевченко”** (1925), С. Черкасенка **“Масарик и Шевченко”** (1930) та 3 драматичні твори – С. Черкасенка **“До світла, до волі”** (уринок з дитячих літ поета) (1928), В. О’Коннор-Вілінської **“На Великдень (З віршу Шевченкового)”** (1928), Б. Мартиновича **“Малый артист. Сценичний етюд з життя Тараса Шевченка”** (1930);

д) вислови про Т. Шевченка відомих громадсько-політичних діячів, письменників, педагогів Закарпаття Михайла Брашайка, Ірини Невицької, Павла Яцька [Пчолка. – 1928. – Ч. 7. – С. 189];

е) портрети, малюнки та фото Т. Шевченка, зокрема, малюнок рідної хати Т. Шевченка (1926), фото могили Т. Шевченка в Каневі (1928), ряд портретів поета і 2 власні малюнки Кобзаря – **“Кара шпіцрутенами”** (1930) та **“Ковалі”** (1930);

ж) рекламу творів Т. Шевченка: а) що знаходилися на складі видавництва **“Просвіта”** в Ужгороді і пропонувалися для поповнення сільських, шкільних та приватних учнівських бібліотек (станом на 1928 р. у видавництві **“Просвіта”** були такі твори Т. Шевченка – **“Тополя”** (16 с.), **“Невольник”** (32 с.), **“Кавказ”** (16 с.), **“Іван Гус”** (16 с.), **“Гамалія”** (16 с.), **“Наймичка”** (24 с.), **“Поезія для дітей”** (20 с.) [Пчолка. – 1928. – Ч. 4. – С. 106];

б) що були в бібліотеці товариства **“Просвіта”** в Ужгороді; ця література зафіксована в списку під назвою **“Каталог книжок бібліот. Тов. “Просвіта” в Ужгороді”**, рекомендованих для старших, молоді та дітей. На жаль, нам вдалося ознайомитися тільки з частиною цього каталога на літери А–М [Пчолка. – 1929. – Ч. 5. – С. 141–142; Ч. 6. – С. 178; Ч. 7. – С. 214].

4. Опрацювавши 23 випуски календаря **“Місяцослов”** за 1889–1926 рр., (у 19 ст. календар

видавало “Общество Св. Василия Великого”, а з 1908 року редагував А. Волошин), ми виявили 4 публікації творів Шевченка: вірш “Не нари́каю...” (Не нари́каю я на Бога) опубліковано двічі – у “Мѣсяцословѣ на 1919 годѣ” та в “Мѣсяцословѣ на 1921 годѣ”, вірш “В неволѣ” (Ой стану я, подивлюся) [Мѣсяцословѣ на 1919 годѣ. – С. 40]; та “Село” (Село на нашій Україні неначе писанка – село) [Мѣсяцословѣ на 1921 годѣ. – С. 43].

Важливо відзначити, що всі вірші Т. Шевченка, крім одного, надруковано в календарях громадянкою в розділі світської літератури, а вірш “Не нари́каю на Бога” в календарі на 1921 рік опубліковано в рубриці “Церковное чтение” традиційною кирилицею.

Як бачимо, тільки в частині номерів чотирьох закарпатських періодичних видань зафіксовано велику кількість матеріалів, пов'язаних з Т. Шевченком: а) поетичних творів Т. Шевченка – 28, б) афоризмів – біля 30, в) статей, нарисів про поета – 9, г) художніх творів про Т. Шевченка (віршів, драматичних творів) – 5, г) висловів про Кобзаря – 3, д) портретів, малюнків, фото поета – 9, е) кілька рекламних матеріалів з творами Т. Шевченка.

У підсумку зазначимо:

Уживання на Закарпатті міжвоєнного періоду української літературної мови в галицькому варіанті йшло в руслі політики Чехословаччини, проте східноукраїнський варіант української літературної мови, в основі якого лежала мова Т. Шевченка, не відповідав цій політиці. Таким чином, популяризація на Закарпатті в 20–30-их роках ХХ ст. творів східноукраїнських письменників, серед них і Т. Шевченка, здійснювалася завдяки місцевій ініціативі.

Активними пропагандистами Т. Шевченка в школах та періодиці Закарпаття були не тільки представники інших куточків України, що проживали й працювали в краї у міжвоєнний період (В. Бирчак, І. Панькевич, А. Алиськевич, К. Заклинський, В. Пачовський, А. Дідик, О. Вахнянин, Л. Бачинський, П. Кукуруза, С. Черкасенко, В. О'Коннор-Вілінська, О. Приходько, А. Животко та ін.), а й провідні закарпатські діячі української культури і мови – А. Волошин, А. Штефан, М. Бращайко, О. Маркуш, Ю. Ревай, В. Гренджа-Донський, Себастьян Сабол (поет Зореслав), Ірина Невицька, Павло Яцько та ін.

Уміщуючи в шкільних підручниках поряд з Шевченковою поезією кращі зразки української літератури з-поза меж Закарпаття – І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка, П. Куліша, Марка Вовчка, С. Гребінки, Я. Щоголева, Л. Боровиковського, М. Старицького, Лесі Українки, М. Коцюбинського, А. Метлинського, С. Руданського,

П. Мирного, Б. Грінченка, В. Самійленка, Мод. Левицького, П. Грабовського, І. Нечуя-Левицького, Л. Глібова, О. Олеса, С. Черкасенка, М. Вороного, М. Чернявського та ін., закарпатські видання тим самим в ефективний спосіб впроваджували в краї норми загальноукраїнської літературної мови, мовні норми Т. Шевченка.

Поширення Кобзарєвої мови на Закарпатті у 20–30-их роках ХХ ст. відіграло надзвичайно важливу роль, оскільки слугувало: а) укріпленню в закарпатських українців національного усвідомлення, що закарпатські русини – це частина українського народу, що в ролі літературної в краї має виступати їхня національна мова – українська, б) практичному засвоєнню закарпатцями кращих зразків єдиної української літературної мови, в основі якої лежала мова Т. Шевченка; в) закладанню ґрунту, на якому базувалася в подальшому мовна політика Карпатської України, що включала такі основні принципи: проголошення української мови як державної; поширення єдиної української літературної мови саме в східноукраїнському варіанті, тобто мови Т. Шевченка; застосування єдиного фонетико-морфологічного правопису.

Викладені нами факти зі сфери шкільництва та періодики слугують ще одним незаперечним підтвердженням думки, вже раніше сформульованої дослідниками. О. Мишанич зазначив: “Українська літературна мова була прийнята на Закарпатті ще у 30-х рр. Приєднання Закарпаття до Радянської України у 1945 р. тільки закріпило цей процес, розв'язало мовне питання згідно з волевиявленням всього українського населення області” [21, с. 39]. П. П. Чучка наголосив: “Заяви нинішніх політиканів, зокрема політичних русинів, про те, що українську ідею, як і саму українську мову, принесли на Закарпаття, мовляв, лише радянські воїни на багнетах восени 1944 року, є злісним наклепом українофобів” [32, с. 46].

У наступний підугорський період історії Закарпаття (1939–1944) в основі мовної політики угорської влади лежав принцип витворення й поширення окремої русинської літературної мови. Таку мету, зокрема, було поставлено владою перед Підкарпатським обществом наук (ПОН), проте ПОН, усупереч політиці влади, зайняло народовецьку, тобто українську, позицію.

Тільки після Другої світової війни, після входження краю до складу Радянської України, на Закарпатті, як і по всій Західній Україні, через систему державних закладів – школу, періодику, книжкову продукцію, радіо, театр, кіно тощо – було запроваджено єдині норми української літературної мови в східноукраїнському варіанті, тобто мови Т. Шевченка, єдиний правопис.

Література

1. Баглай Й. О. "Назар Стодоля" Т. Г. Шевченка на закарпатській сцені // Тези доповідей науково-практичної конференції, присвяченої 175-річчю з дня народження Т. Г. Шевченка. – Ужгород, 1989. – С. 31.
2. Балега Ю. І. Шевченкове слово в дорадянському Закарпатті // Тези доповідей науково-практичної конференції, присвяченої 175-річчю з дня народження Т. Г. Шевченка. – Ужгород, 1989. – С. 8.
- 2а. Балега Ю. Література Закарпаття двадцятих – тридцятих років ХХ століття. – К., 1962.
3. Бирчак Володимир. Руська читанка для III. класу гімназійно^ї і горожанських шк^л. – Прага, 1922. – 296 с.
4. Бирчак Володимир. Руська читанка для IV класу гімназійно^ї і горожанських шк^л. Взоры поезі^ї і прози. – Друге незмінне видання. – Прага, 1928. – 276 с.
5. Білоусенко О. Вінок. Друга читанка. – Вид. 4-е, з малюнками. – Прага, 1926. – 168 с.
6. Весела читанка. Казки, верш^ї, опов^їдання. – Мукачево: 1924. – Видавництво товариства "Прогрес^ї" в Ужгород^ї. – Ч. 42. – 16 с.
7. Весна. Руська читанка для I. класу гімназійно^ї і горожанських шк^л. – Друге змінене видання, перероблене видавничим комітетом "Руського Товариства Педагогічного" в Ужгород^ї. – Прага, 1925. – 168 с.
8. Волошин Августин. Наука стилізації. Для IV. V і VI клас народних шкіл. – Ужгород, 1923. – 47 с.
9. Волошин Августин. Читанка для IV. і V. шк^льних років народних шкіл. Часть II. – Ужгород, 1932. – 256 с.
10. Волошин Августин. Читанка для русько^ї молоді. Часть III. Для VI–VIII шк^льних років народних шкіл. – П'яте видання. – Ужгород, 1932. – 288 с.
- 10а. Волошин Августин. Мала читанка для II. і III. класу народних шкіл. – Видане II. – Ужгород: Унію, 1925.
11. Волошин Августин. Мала читанка для II і III. класу народних шкіл. – Видане III (незм^їнене). – Ужгород: Унію, 1930. – 128 с.
12. Волошин Августин. Читанка для II класу народних шкіл. – Ужгород: Унію, 1921. – 80 с.
13. Дей О. І. Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI–XX ст.). – К.: Наук. думка, 1969. – С. 332.
- 13а. Добош І. Шевченко і Закарпаття. – Пряшів, 1956.
14. Додаток до "Пч^лки" на 1925–1926 шк. р^к // Пч^лка. – 1926. – Ч. 9-10.
15. Клима Виктор. Школьное д^їло и просв^їщеніе на Подк. Руси // Подкарпатская Русь за годы 1919–1936. – Ужгород, 1936. – С. 101-105.
- 15а. Лісовий П. М. Близький і дорогий. – Ужгород, 1961. С. 32-90.
- 15б. Лісовий П. М. Слово Кобзаря лунало і за Карпатами (До 150-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка) // Жовтень. – 1964. – № 12. – С. 5-9.
- 15в. Лісовий П. М. «Карпатська правда» про Т. Г. Шевченка // Доп. та повід. Ужгород. ун-ту. Серія філол. № 6. Матеріали наук. сесії, присв. 100-річчю із дня смерті Т. Г. Шевченка. – Ужгород, 1961. – С. 33-42.
16. Маркуш А., Ревай Ю. Друга читанка для 2. поступного р^чника народних шкіл. – Прага, 1937.
17. Маркуш А., Ревай Ю. Отчина. Читанка для 3.–4. шк^льного року народних шкіл. – Прага, 1931. – 198 с.
18. Маркуш А., Ревай Ю. Перша читанка для 1. шк^льного року руських народних шкіл. – Прага, 1931.
19. Маркуш А., Ревай Ю. Св^їтло. Читанка для 7–8. шк^льного року народних шкіл. – Прага, 1932. – 412 с.
20. Маркуш Александер. Зорниця. Перша книжочка до читання для руських д^їтей. – Ужгород, 1925. – 128 с.
- 20а. Микитась В. Л. Боротьба за спадщину Шевченка на Закарпатті // Збірник праць Шостої наукової шевченківської конференції. – К., 1958. – С. 327-344.
- 20б. Микитась В. Л. До питання до розповсюдження творів Шевченка на Закарпатті і про його вплив на місцевих літераторів // Тези доп. та повід. наук. конф. проф.-виклад. складу, присвяченої 150-річчю з дня народження Т. Г. Шевченка. – Ужгород, 1964. – С. 8-12.
21. Мишанич Олекса. Від підкарпатських русинів до закарпатських українців: Історико-літературний нарис. – Ужгород: Карпати, 1991. – 61 с.
22. Небесник І. І. Українська мова в гімназіях, учительських семінаріях і торговельній академії Закарпаття в 1919–1938 роках // Українська мова на Закарпатті у минулому і сьогодні: Матеріали наук.-практ. конф. (Ужгород, 5–6 травня 1992 року). – Ужгород, 1993. – С. 237-244.

23. Пайкош О. М. Мовна боротьба на Закарпатті 20–30-х років ХХ ст. // Українська мова на Закарпатті минулому і сьогодні: Матеріали наук.-практ. конф. (Ужгород, 5–6 травня 1992 року). – Ужгород, 1993. – С. 251-259.
24. Поп В. С. Т. Г. Шевченко і Закарпаття // Тези доповідей науково-практичної конференції, присвяченої 175-річчю з дня народження Т. Г. Шевченка. – Ужгород, 1989. – С. 7.
25. Промова дир. Августина Штефана на концерт Шевченка в Ужгороді в 1922 р. // Бирчак Володимир. Руська читанка для IV класу гімназійно і горожанських шкіл. Взоры поезії і прози. – Друге незмнене видання. – Прага, 1928. – С. 237-241.
26. Седлачек Антон. Село, руська читанка. – Друге виданє. – Ужгород, 1928. – 270 с.
27. Седлачек Антон. Село, руська читанка. – Ужгород, 1927. – 270 с.
28. Тарас Шевченко // Пчолка.– 1926. – Чис. 7–8. – С. 152.
29. Тарас Шевченко и підкарпатські русини. З нагоди 65-літнього ювілею его смерті // Підкарпатська Русь. – 1926. – Число 3. – С. 57-52.
30. Тіхий Франтішек. Розвиток сучасної літературної мови на Підкарпатській Русі / Переклад з чеської Любомира Белея, Михайла Сюська. – Ужгород, 1996. – 226 с.
31. Фотул Ем., Заклинський К. Зоря. Читанка для 2. и 3. шкільного рока народних шкіл. – Прага, 1925. – 176 с.
32. Чучка Павло. Національна свідомість закарпатських українців у ХХ столітті: етнолінгвістичний та культурно-історичний аспекти: Науково-методичний посібник. – Ужгород, 2005. – 60 с.
33. Шевченко Тарас. "Сретик" або Іван Гус (Поема). – Київ–Прага: вид-во "Всесвіт", 1920. – Серія українська. Чис. 7. – 16 с.
34. Шевченко Тарас. I. Кавказ. II. Холодний яр. III. Розрита могила (Поеми). – Київ–Прага: вид-во "Всесвіт", 1920. – Серія українська. Чис. 6. – 15 с.
35. Шевченко Тарас. I. Наймичка. II. Суботів. Поеми. – Київ–Прага: вид-во "Всесвіт", 1920. – Серія українська. Чис. 5. – 24 с.
36. Штець Микола. Літературна мова українців Закарпаття і Східної Словаччини (після 1918). Педагогічний збірник № 1. Серія мовознавча. – Братислава: Словацьке педагогічне видавництво, 1969. – 172 с.

Валентина Статеева

**СОЧИНЕНИЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКО НА ЗАКАРПАТЬЕ МЕЖВОЕННОГО ПЕРИОДА
КАК ФАКТОР УТВЕРЖДЕНИЯ ЕДИНОГО УКРАИНСКОГО ЛИТЕРАТУРНОГО ЯЗЫКА В КРАЕ**

Аннотация. В статье прослеживается использование сочинений Т. Шевченко и материалов о нем в школах и периодике Закарпатья межвоенного периода (1919–1939).

Ключевые слова. Закарпатье 1919–1939 гг., сочинения Т. Шевченко, материалы о Т. Шевченко, школьные учебники, периодика.

Valentyna Statieyeva

**TARAS SHEVCHENKO'S TEXTS IN ZAKARPATTIA OF INTER-WAR PERIOD AS FACTOR
OF CONFIRMATION OF UNIFIED UKRAINIAN LITERARY LANGUAGE IN THE REGION**

Abstract. The article traces the use of Shevchenko's works and materials about him in schools and periodicals of Zakarpattia (Transcarpathia) during Inter-War Period (1919–1939).

Keywords. Zakarpattia of 1919–1939, Shevchenko's works, materials about T. Shevchenko, textbooks, periodicals.

Стаття надійшла до редакції 12.03.2014 р.

Статеева Валентина Іванівна – доктор філологічних наук, професор кафедри української мови ДВНЗ "Ужгородський національний університет".